

عوامل نامولد خلق سپرده های بانکی در اقتصاد ایران

نویسندگان :

دکتر ابوالقاسم مهدوی مزده

عباس دادجوی توکلی

آرین عسکری

ماهیت بانکداری در خلق پول

۱- واسطه‌گری وجوه با توجه به نظریه ذخیره‌جزئی

۲- درونزایی پول و نقش بانک به عنوان نهاد خلق پول از هیچ

۱- واسطه‌گری وجوه با توجه به نظریه ذخیره‌جزئی (وام دهی مجدد)

تزریق ۱۰۰ واحد پایه پولی از سوی بانک مرکزی
به دولت و یا بانک

سپرده گذاری در بانک اول

- کسر ۱۰ درصد ذخیره قانونی
- ۹۰ واحد تسهیلات به شخص دیگری

۹۰ واحد سپرده در بانک دوم

- کسر ۱۰ درصد ذخیره قانونی
- ۸۱ واحد تسهیلات به شخص دیگر

با فرض وجود ضریب فزاینده ۱۰ واحدی ، این روند
تا ایجاد ۱۰۰۰ واحد سپرده تداوم می یابد

فروض تئوری

۱- ارائه تسهیلات، مشروط به جذب نقدینگی قبلی (چه به صورت پایه پول و یا جذب سپرده)

۲- ضریب فزاینده بیشتر (به عنوان اختیاری که حاکمیت به بانکها داده) و نقش بیشتر بانکها در فرآیند خلق پول بواسطه واسطه گری مالی

۳- وجوه پس از اعطای تسهیلات لزوماً و فوراً از یک بانک خارج می گردد و وارد بانک دیگر می شود

۲- درونزایی پول و نقش بانک به عنوان نهاد خلق پول از هیچ

- عدم کارآیی کفایت سرمایه و ذخیره قانونی
- تغییر ماهیت رابطه پس انداز و سرمایه گذاری
- عرضه پول نه به شکل دیکتاتورگونه توسط بانک مرکزی بلکه به واسطه میزان تقاضا برای اعتبارات بانکی و ترجیحات عمومی تعیین میشود
- بانک مرکزی مجبور به تامین ذخائر است
- عرضه پول مستقل از نیازهای اقتصادی نیست و به نوعی تقاضای پول (تسهیلات)، سپرده را خلق میکند، نه سپرده تسهیلات را
- بانک ها در زمان رکود و ورونق حرکت سیکلی در ارائه تسهیلات دارند

خلق پول از هیچ تنها با فشردن یک دکمه و بدون نیاز به توالی رفتار بانک‌ها یکی پس از دیگری

در اقتصاد مورد نظر ۵ بانک فعالیت داشته و هر یک ۲۰ واحد از کل پایه پولی منتشره از

بانک مرکزی (از مجموع ۱۰۰ واحد) را دریافت کنند. بر اساس نرخ ذخیره قانونی ۱۰

درصد، هر بانک می‌تواند میزان سپرده‌های خود را تا عدد ۲۰۰ افزایش داده که این امر با

خلق پول ۲۰۰ واحدی محقق می‌گردد.

مکانیزم خلق پول از هیچ توسط نظام بانکی

* بدهی برای بانک از میان نمی‌رود ، بلکه طرف طلبکار از بانک تغییر میکند.

* بخشی از بدهی بانکها با یکدیگر در صورت خارج شدن نقدینگی تسویه خواهد شد.

* راهکارهای تامین ذخائر :

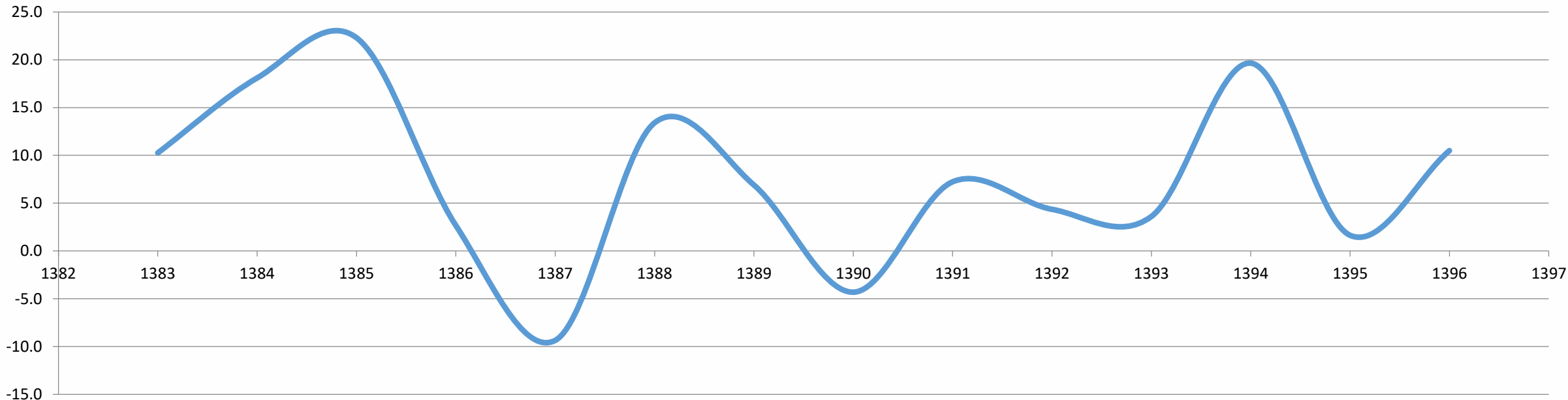
الف) سپرده گیری از افراد

ب) بازار بین بانکی :

- این بازار جدای از کارکرد اصلی خود ، پشتوانه مناسبی برای خلق پول بی رویه و افزایش در ضریب نقدینگی خواهد شد
- بانکها با علم به وجود بازار بین بانکی به عنوان مرجع تأمین نقدینگی در شرایط اضطراری، قاعدتاً جسارت بیشتری در وام‌دهی به خرج خواهند داد
- **ج) بانک مرکزی :** بانک مرکزی مجبور است جهت عدم بروز پدیده هایی همچون هجوم بانکی و .. ذخائر ارائه کند.

بانکداری در ایران : واسط وجوه یا خالق وجوه ؟

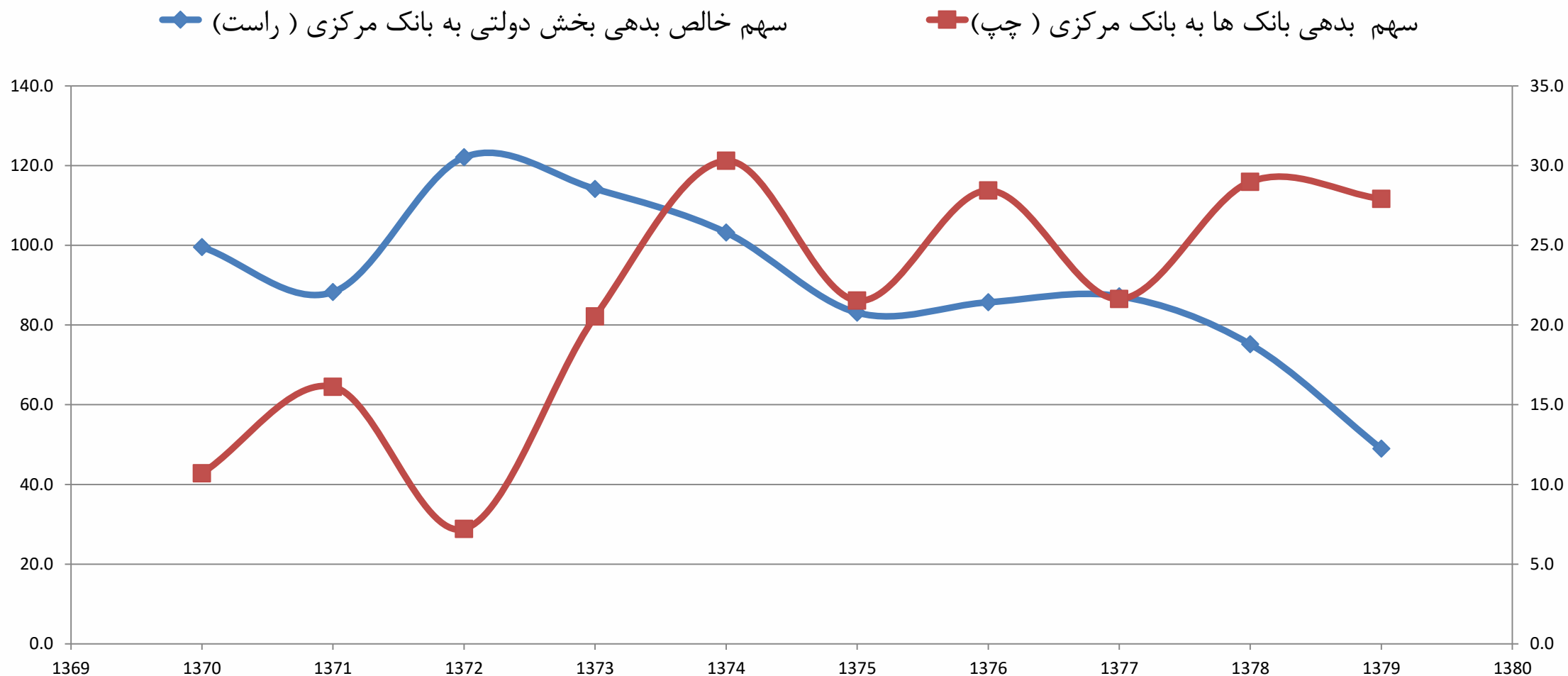
مابه التفاوت نرخ رشد نقدینگی از تورم و تولید

طی دوره زمانی سال ۱۳۸۳ الی نیمه نخست سال ۱۳۹۶

متوسط تورم	متوسط رشد اقتصادی	متوسط رشد نقدینگی
۱۷.۵	۲.۸	۲۷.۲

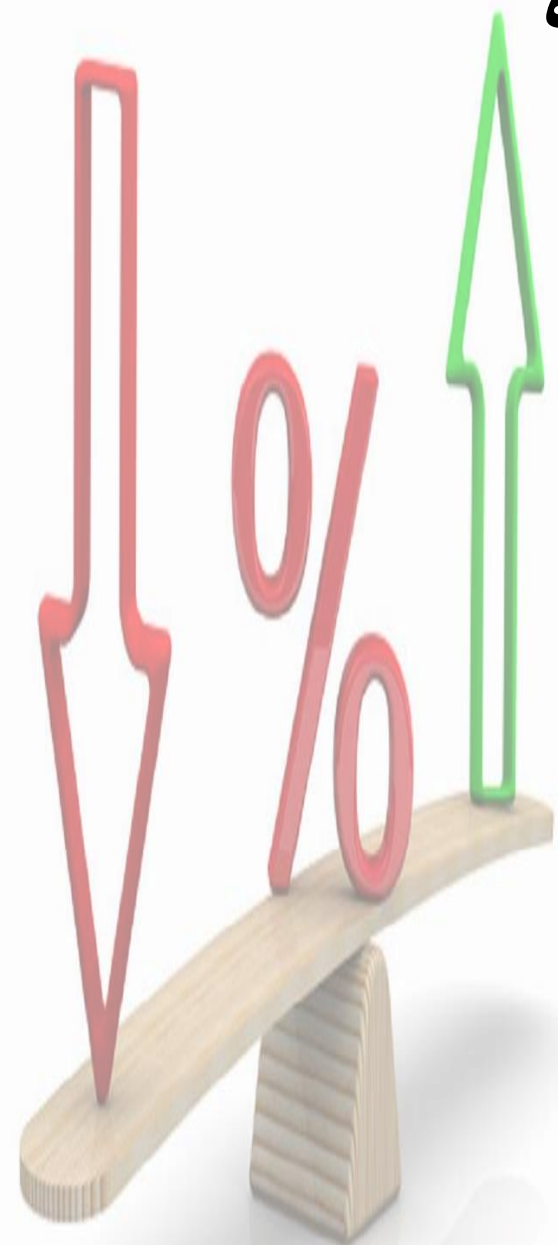
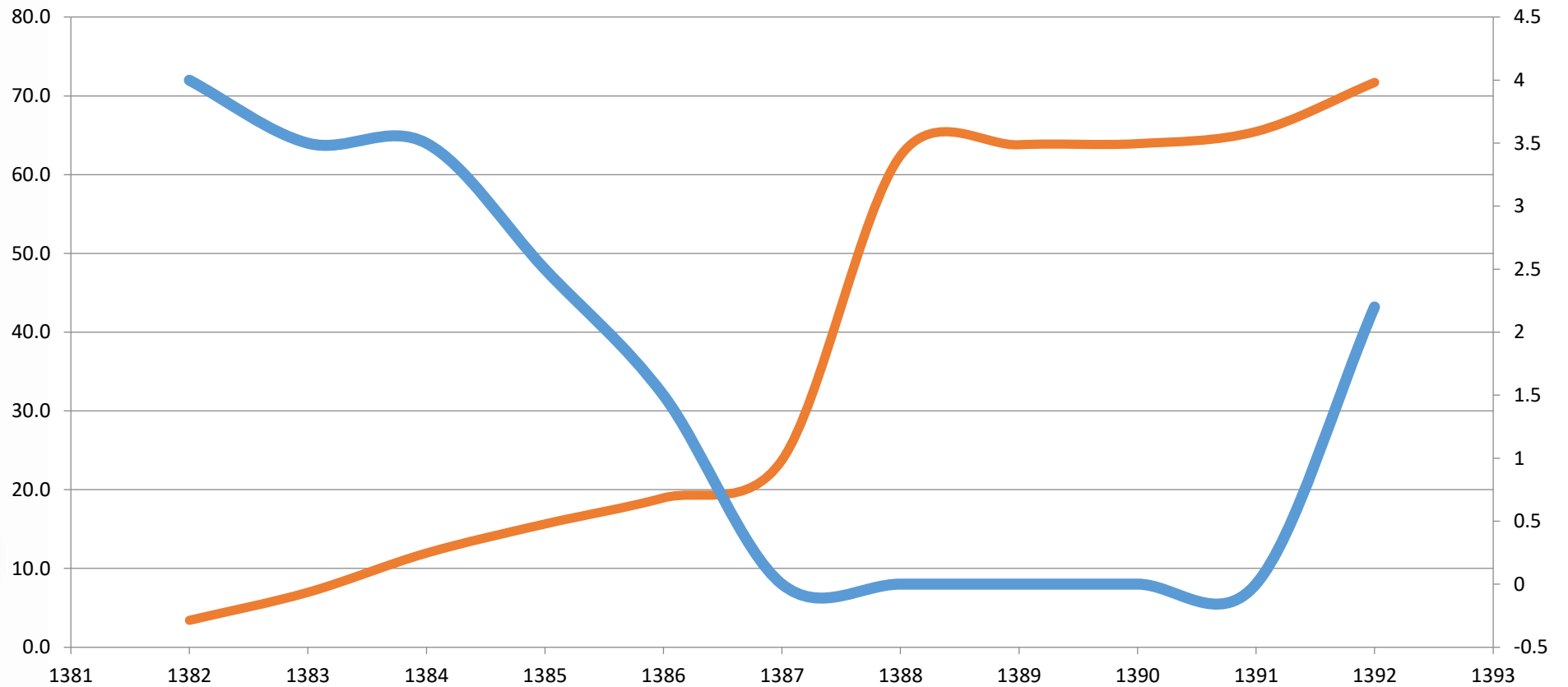
تحولات دهه ۷۰ و روند افزایشی سهم بدهی بانک ها به بانک مرکزی در پایه پولی

تحولات دهه ۸۰ و سالهای ابتدایی دهه ۹۰

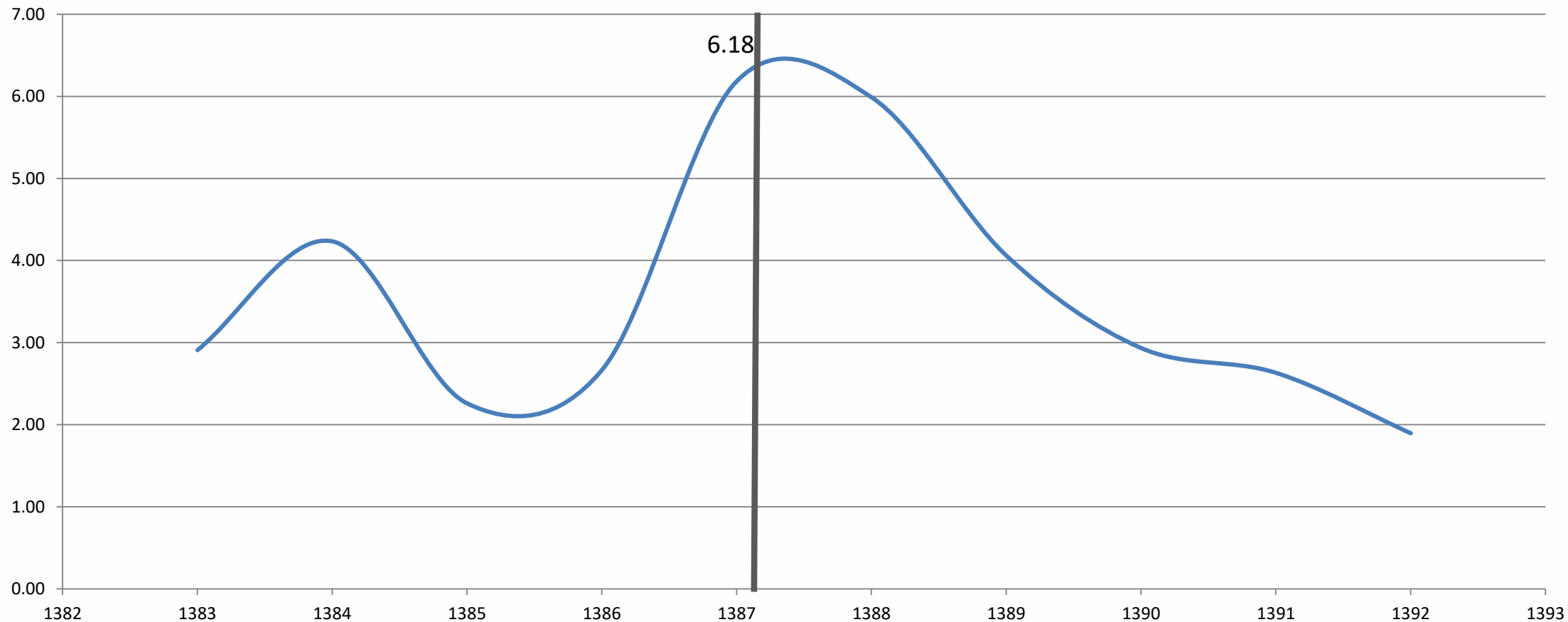
ظهور بانکهای خصوصی و جذب سپرده با مکانسیم نرخ سود بالاتر

سهم سپرده بانک های خصوصی از کل سپرده های کل کشور (چپ)
تفاوت نرخ سود بانکهای دولتی و خصوصی (راست)

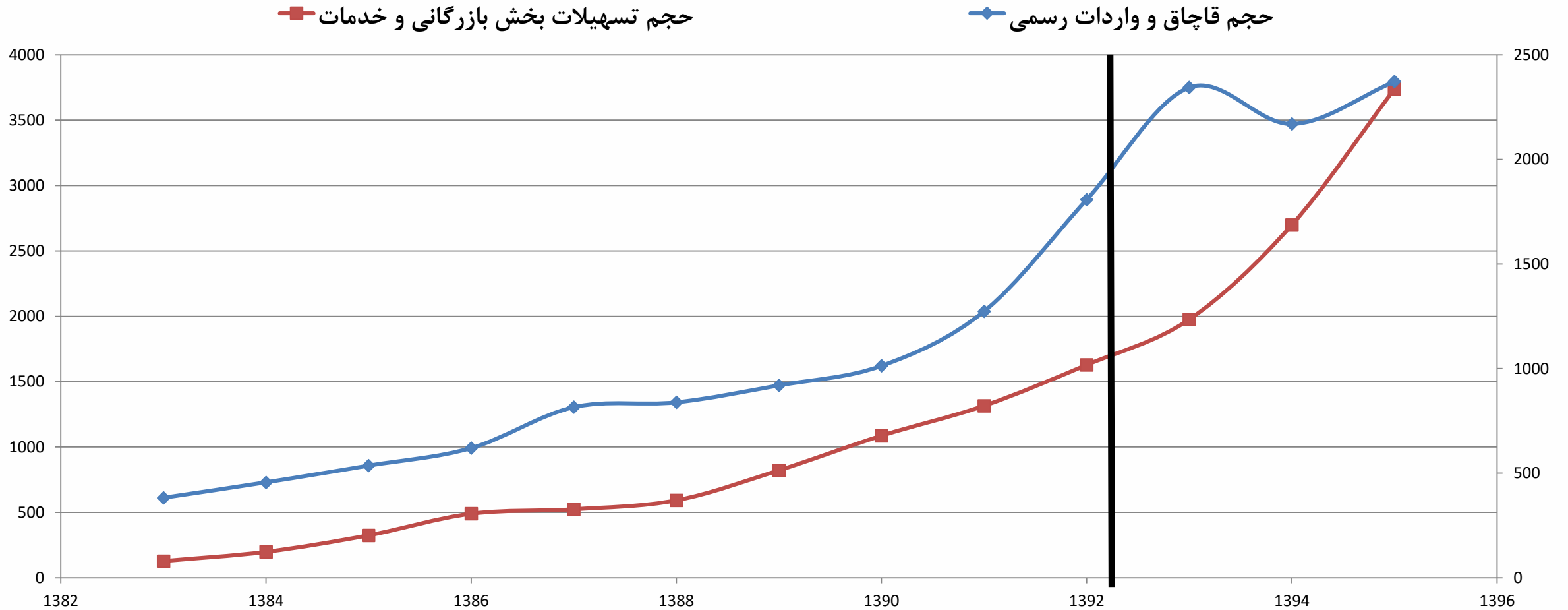

نسبت سپرده احتیاطی تا قبل از تشکیل بازار بین بانکی

نسبت سپرده های احتیاطی به کل سپرده ها

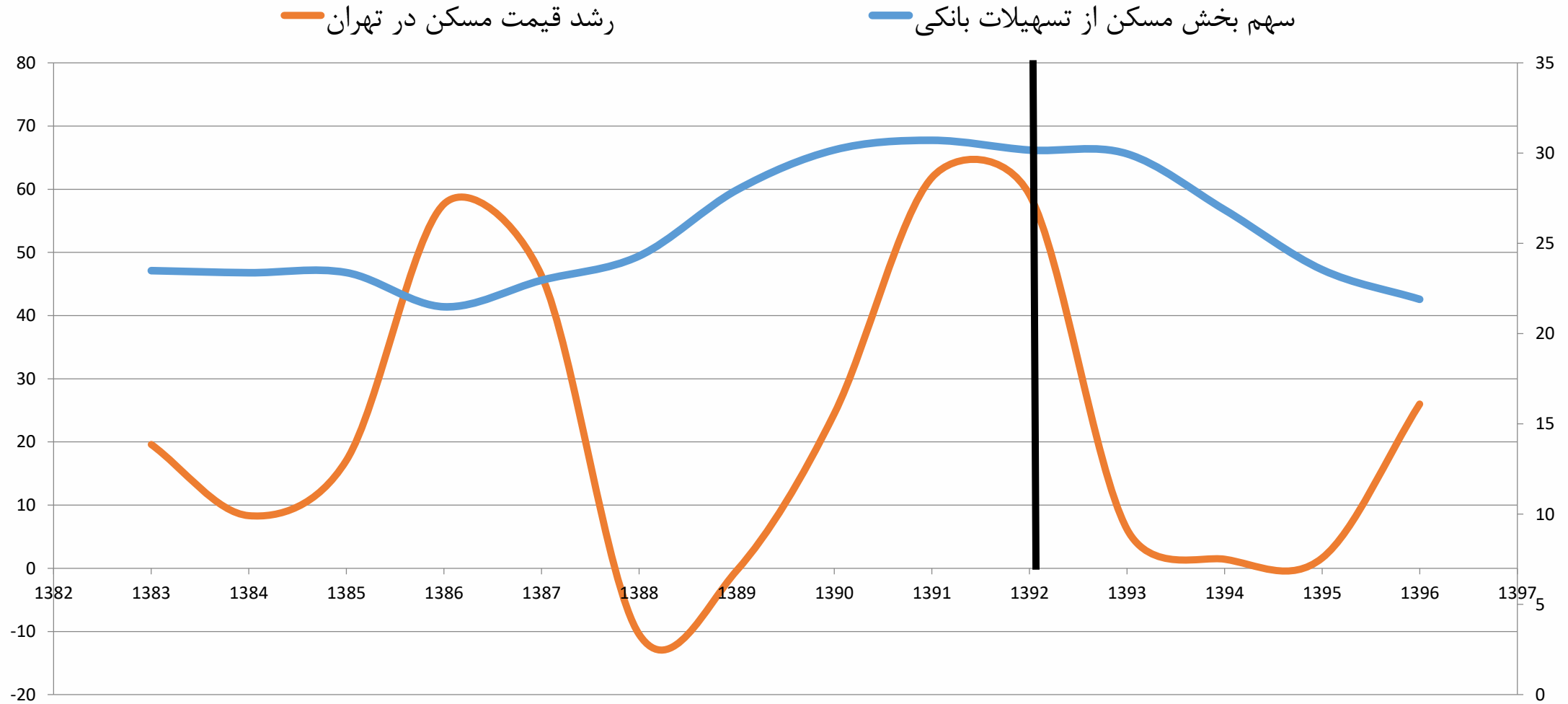
سودآوری از تثبیت ارز و تورم دو رقمی در کنار عدم نظارت بر قاچاق

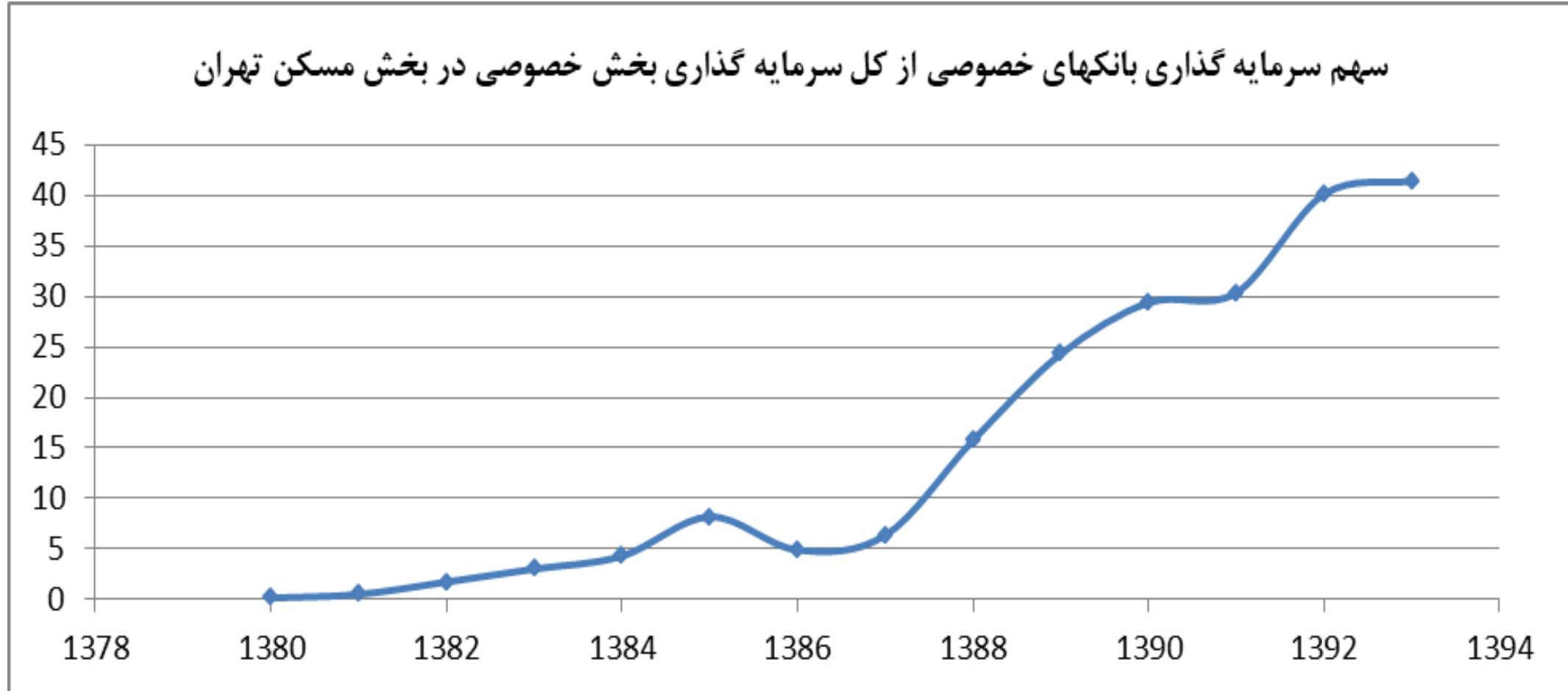
حجم اعتبارات بانکی در حوزه بازرگانی داخلی و خدمات سمت چپ

حجم واردات (رسمی و قاچاق) سمت راست

بازار مسکن

سرمایه گذاری بانک ها در حوزه مسکن

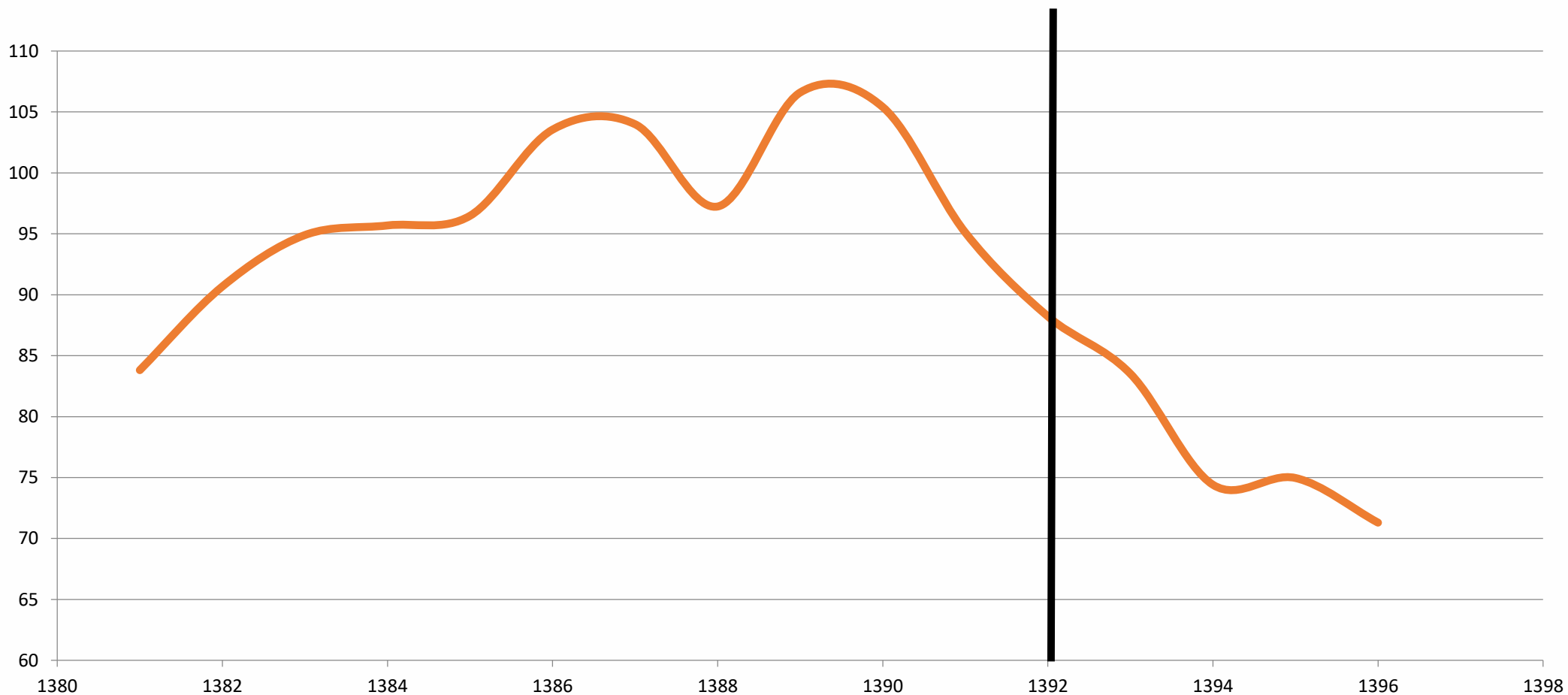
سرمایه گذاری بدنه تولید در حوزه مسکن

- سهم سرمایه گذاری ساختمان حدود ۲۷ درصد در سال ۸۳ به ۵۹ درصد در سال ۱۳۹۲ برسد
- کاهش سرمایه گذاری در ماشین آلات به طوری که سهم سرمایه گذاری روی ماشین آلات از ۴۰ درصد در سال ۱۳۸۳ به حدود ۲۴ درصد در سال ۹۲ رسید.

کیفیت ترازنامه بانکها

- ارتباط بیشتر تسهیلات (به عنوان عمده دارایی های بانکی) با بخش حقیقی اقتصاد در این دوره
- وجود تورم و رشد اقتصادی از یکسو و وجود تقاضای موثر از سوی دیگر سبب شد متناظراً چرخه واقعی فعالیت های اقتصادی به حرکت در آمده و گردش نقدینگی، تسویه آتی وام و تشکیل سرمایه وجود داشت.
- تورم در آن دوره، عملاً امکان افزایش در ارزش دارایی و قیمت محصولات بدهکاران بانکی را در اندازه ای کمابیش متناسب با رشد بدهی آنها به بانکها را فراهم می ساخت.

روند مناسب نسبت تسهیلات به سپرده تا قبل از سال ۱۳۹۳

اقتصاد ایران در سالهای ۱۳۹۳ به بعد

* تورم نزولی و رشد کاهش اقتصادی (کاهش تولید ناخالص اسمی)

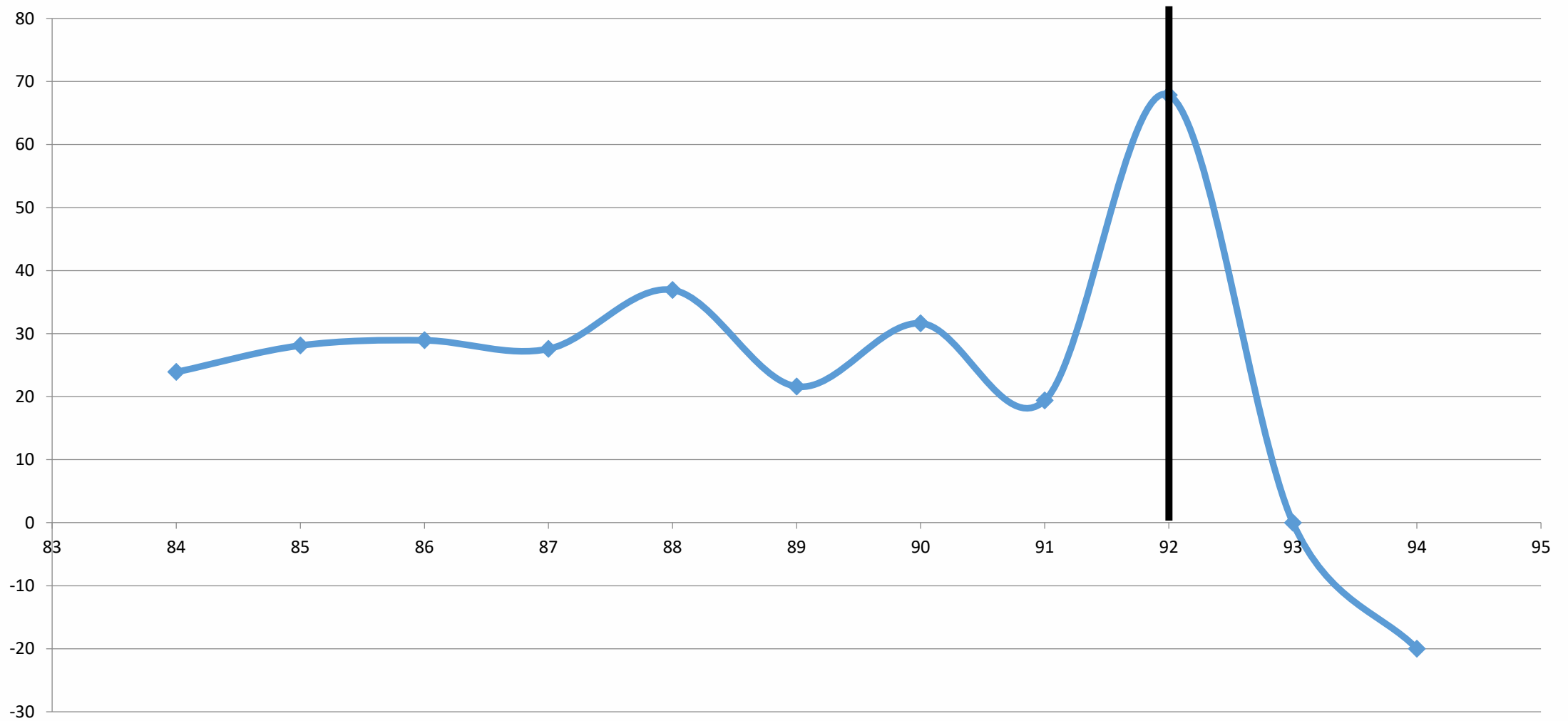
* کاهش فرصت سفته بازی در بازار مستغلات و توسعه رانت نرخ ارز دو نرخی از نیمه دوم سال ۱۳۹۱

* تشدید استمهال تسهیلات بانکی و کاهش روند اعطای تسهیلات واقعی بانکی

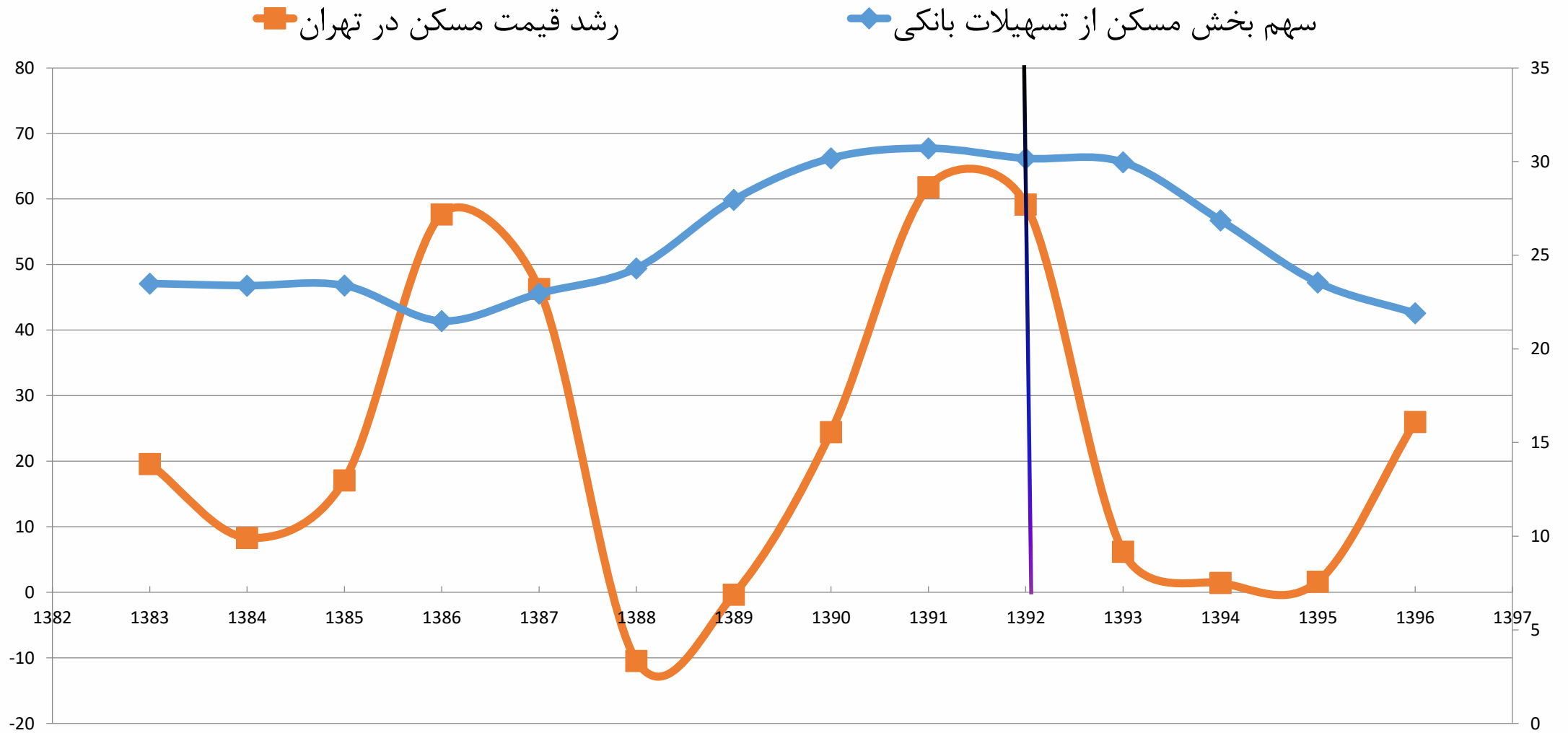
* بازی نرخ سود بانک های دولتی در کنار بانکهای خصوصی

* تغییر معنی دار در ترکیب سپرده های بانکی به نفع سپرده های مدت دار

رشد ارزش تولیدات فروش رفته کالاهای صنعتی (بخش مولد)

بازار مسکن

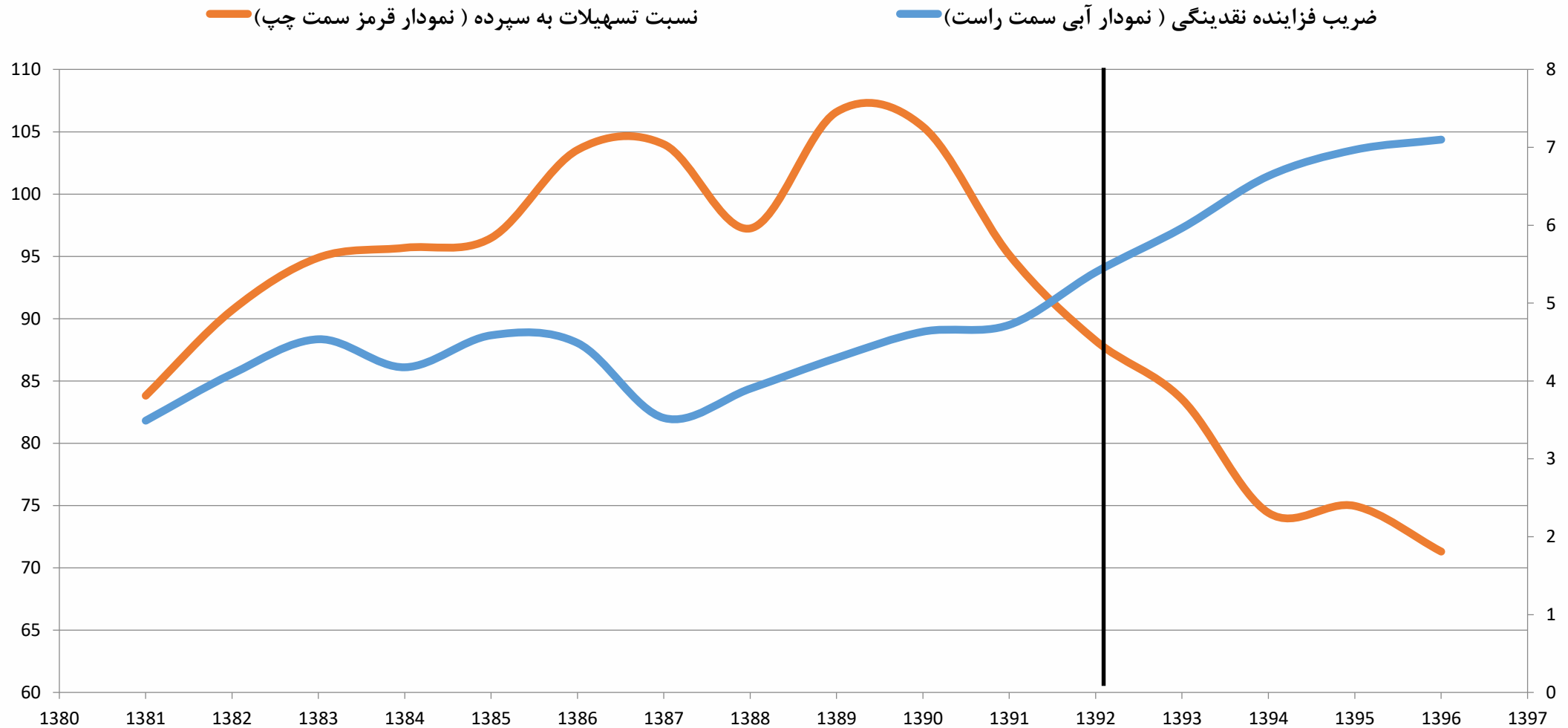

بازار ارز

- بروز شکاف بین نرخ ارز رسمی و غیررسمی ، حاشیه سود مطمئنی را برای شکل‌گیری پدیده آربیتراژ فراهم می‌نماید

- همچنین در اقتصاد ایران این امر در خروج دو باره ارز جهت واردات یک واحد کالا به راحتی قابل مشاهده است.

واسطه گری مالی بانک ها و ضریب فزاینده پولی

کاهش تعداد وام گیرندگان

کل بخش ها		متفرقه		بازرگانی و خدمات		مسکن و ساختمان		صنعت و معدن		کشاورزی		بخش اقتصادی
مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	سال
۶۱۳۹	۹۳۵۹	۷	۴	۳۳۸۰	۶۲۶۴	۵۱۷	۱۰۶۲	۱۷۴۲	۲۸۴	۴۹۳	۱۷۴۵	۱۳۹۶
۵۴۸۴	۸۷۹۲	۳	۲	۲۹۰۳	۵۵۸۹	۵۰۱	۱۱۰۵	۱۶۰۹	۳۲۴	۴۶۷	۱۷۷۲	۱۳۹۵
۱۲	۶	۹۲	۹۲	۱۶	<u>۱۲</u>	۳	<u>-۴</u>	۸	<u>-۱۲</u>	۶	<u>-۲</u>	درصد تغییرات

نرخ سود تسهیلات

$$\text{نرخ سود تسهیلات} = \text{نرخ سود سپرده} + \text{درآمد حاصل از واسطه‌گری (۳ درصد)}$$

(۱۵ درصد) پوشش ریسک نکول (۶.۶ درصد)

با توجه به نرخ نکول ۱۱ درصدی سیستم بانکی و آنکه ۶۰ درصد آن از جنس مطالبات مشکوک الوصول می باشد، ارائه راهکاری که این بخش را پوشش دهد ضروری است

کیفیت پایین ترازنامه بانک ها

رشد دارایی (تسهیلات)

۱۸

رشد بدهی (سپرده)

۲۵

نقدینگی در حالت معمول از محل توسعه وام‌دهی افزایش نیافته است زیرا تزریق تسهیلات واقعی به سرمایه‌گذاری واقعی، چرخه جدیدی از خلق ارزش را به وجود آورده که در دل خود توان بازپرداخت وام را ایجاد می‌کند.

تناسب نرخ سود بانکی با نرخ رشد نقدینگی در زمانی که نرخ بهره سپرده بالاست، در محیطی با مشخصه رکود و کاهش تورم، نشان می‌دهد افزایش نقدینگی منابعی جدید به سرمایه‌گذاری تزریق نمی‌کند. زیرا بانکها در این شرایط از واسطه‌گری مالی بیشتر اجتناب می‌ورزند

آنچه افزایش دارایی بانکها را سبب می‌گردد، محصول استمخال دفتری مطالبات قبلی است که ناشی از وضع بهره بر وام‌های قبلی می‌باشد.

کل ظرفیت افزایش در نقدینگی فقط می‌تواند صرف بازپرداخت بهره شود.

متناسب با افزایش دارایی بانک ناشی از وضع بهره بر وام‌های تسویه‌نشده پیشین، طرف بدهی بانکها (سپرده‌ها) رشد یافته است.

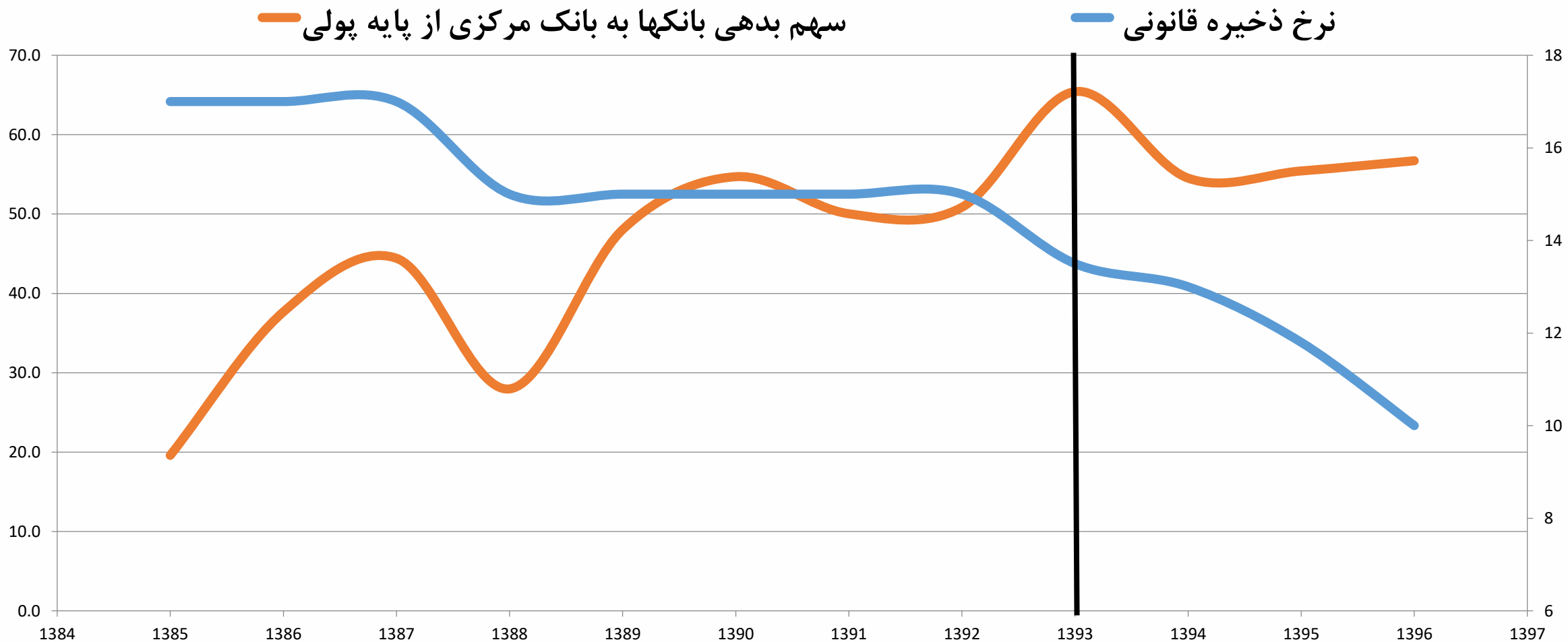
نکاتی در خصوص کیفیت تسهیلات غیر جاری

- متوسط نرخ رشد مطالبات غیرجاری در کل شبکه بانکی طی سالهای ۱۳۸۵ تاکنون در حدود ۲۰ درصد بوده است
- اخذ احکام ورشکستگی توسط بدهکاران برای بانکها مشکلات عدیده ایجاد کرده است

ترکیب بدهکاران بانکی

رقم بدهی به بانک ها	سهم - درصد
کمتر از ۱ میلیارد تومان	۱۵.۸
بالای ۱ میلیارد تومان	۸۴.۲
از ۱ تا ۱۰ میلیارد تومان	۲۶.۳
۱۰ تا ۱۰۰ میلیارد تومان	۳۵.۶
بالای ۱۰۰ میلیارد تومان	۲۲.۳

افزایش بدهی بانک ها به بانک مرکزی در کنار کاهش نرخ ذخیره قانونی

تحلیلی بر مصارف و منابع پایه پولی

بدهی	دارایی
اسکناس و مسکوکات	بدهی دولت به بانک مرکزی
حجم سپرده قانونی	بدهی بانکها به بانک مرکزی
حجم سپرده احتیاطی	خالص ذخائر خارجی

تصریح مدل، معرفی داده ها و روش تحقیق

- با تکیه بر مطالعات انجام شده توسط ورنر و با تمرکز بر مدل تاچ و لیگزاندرو ، اثر عملکردی بخش مولد ، غیرمولد به همراه ضریب فزاینده نقدینگی بر مقدار حجم سپرده نزد بانک ها در اقتصاد ایران از لحاظ تجربی مورد بررسی و تحلیل قرار می گیرد.

- به این منظور، از یک مدل خود توضیح با وقفه های گسترده بهره برده شده است

- دوره زمانی ۱۳۸۳ الی نیمه نخست ۱۳۹۶

تجزیه و تحلیل

- $DEP = f (GDPNONOIL , SM , DE , NPL , H , MM)$

- DEP : حجم سپرده های نظام بانکی
- GDPNONOIL : حجم تولید ناخالص داخلی
- sm : حجم واردات گمرکی و قاچاق
- DE : ما به التفاوت ارز رسمی و غیر رسمی
- NPL : حجم مطالبات معوق
- H : افزایش شاخص قیمت مسکن
- MM : ضریب فزاینده پولی

تجزیه و تحلیل تجربی

میزان سپرده های بانکی با یک وقفه تحت تأثیر خود قرار میگیرد. ضریب این متغیر ۰.۶۴ به دست آمده که از لحاظ آماری معنی دار است.

ضرایب متغیرهای تولید ناخالص داخلی بدون نفت، حجم واردات و قاچاق وارداتی، اختلاف نرخ بهره در بازار غیر رسمی و رسمی، مطالبات معوق، افزایش شاخص قیمت مسکن و ضریب فزاینده نقدینگی به ترتیب ۰.۰۲۹، ۰.۰۵۳، ۰.۰۱۹۶، ۰.۰۲۴، ۰.۰۲۱ و ۰.۰۳۲ به دست آمده اند که از لحاظ آماری در سطح بالایی معنی دار هستند.

این نتایج نشان دهنده رابطه مثبت و معنی دار بین تمام متغیرهای مبین بخش مولد، نامولد، مطالبات معوق و میزان توانایی بانک ها در خلق پول از یکسو و حجم سپرده بانک ها از سوی دیگر دارد.

معنی دار بودن سه متغیر اختلاف نرخ بهره در بازار غیر رسمی و رسمی، حجم واردات و قاچاق وارداتی، افزایش شاخص قیمت مسکن نشان دهنده آن است که افزایش فرصت های سودآوری در بازار موازی و نامولد، بانک ها را خواسته و یا ناخواسته در معرض خلق نقدینگی قرار میدهد

رابطه بلندمدت بین متغیرها

با توجه به آنکه داده ها به صورت لگاریتمی در تخمین مدل مورد استفاده قرار گرفتند، ضرایب متغیرهای تولید ناخالص داخلی بدون نفت، حجم واردات و قاچاق وارداتی، اختلاف نرخ بهره در بازار غیر رسمی و رسمی، مطالبات معوق، افزایش شاخص قیمت مسکن و ضریب فزاینده نقدینگی به ترتیب ۰.۴۲۳، ۰.۲۶۱، ۰.۲۰۲، ۰.۲۶۸، ۰.۱۹۶ و ۰.۳۰۲ به دست آمده اند که نشان دهنده کشش سپرده های بانکی نسبت به هر یک از متغیرهای ایجاد کننده آن است.

ارائه پیشنهادات

- طراحی یک الگوی مدرن بر اساس نیازهای اقتصاد ایران در جهت خروج از بحران اقتصادی – بانکی
- در دوران رکود و در زمانی که ضریب فزاینده نقدینگی کارآیی خود را از دست می دهد و از سوی دیگر ارتباط میان دارایی – بدهی بانکها قطع گردیده ، تزریق پایه پولی هدفمند و کارآ می تواند راهگشا باشد
- بکارگیری صحیح سیستم حسابداری و پرهیز از حسابداری تعهدی بی رویه
- هدایت اعتباری حتی در شرایط کاهش نرخ بهره

با تشکر از توجه شما